

Б.П. Яценко, Л.М. Ткачук

НОВА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ ЯПОНІЇ І ГЕОЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ В ПІВДЕННІЙ ЄВРАЗІЇ

У СУЧАСНОМУ багатополлярному світі східноазіатський центр політичної та економічної сили відіграє все більш важливу роль. Фактично це єдиний на сьогодні регіон, здатний кинути виклик американському впливу в сучасній світосистемі. Тим більше що Східна Азія – це батьківщина давніх цивілізацій, які саме зараз переживають стадію свого історичного ренесансу. Народом східноазійського регіону притаманне чітке усвідомлення їхніх національних особливостей, культурної та етнопсихологічної унікальності. Історично склалося так, що протягом ХХ сторіччя навіть найбільш потужні в економічному сенсі країни регіону не відігравали провідних ролей у світовій політиці. Так, економічний внесок Японії у світогосподарську систему досі значно перевищує її політичну вагу. Останні чверть сторіччя стали надзвичайно важливими для Японії роками – роками поступового переосмислення своєї ролі у світі, примиренням із власним минулим і побудови грандіозних планів на майбутнє. Економічна криза кінця ХХ сторіччя і посилення конкуренції в регіоні стали каталізаторами серйозних трансформацій у японському суспільстві. Японці усвідомили власну цінність, нація “подорослішала” і зрозуміла, що її теперішні досягнення є результатом багатовікової історії, якою б неоднозначною вона не була. Розширення горизонтів японської зовнішньої політики є цілком логічним проявом суспільної трансформації, а нова, більш відповідна реальним можливостям цієї країни, ідеологія участі Японії в міжнародних відносинах відображає прагнення Країни Вранішнього Сонця зайняти чільне місце у світовій політиці.

Японія:

пошуки нової геополітичної ролі

У кінці ХХ – на початку ХХІ сторіччя Японія поки що не скористалася вповні можливостями зайняти вакантне, після

розпаду геополітичних структур періоду “холодної війни”, місце одноосібного лідера у Східній Азії і у світі в цілому, проте її стратегічні позиції з тих пір суттєво посилилися. Параметри участі Японії у світовій політиці продовжують визначатися партнерськими відносинами із США, хоча вже сьогодні центральною темою двосторонніх зв’язків є пошук нових форм і механізмів цієї взаємодії, що дозволило б Японії займати більш рівноправну позицію в альянсі, особливо стосовно питань регіональної безпеки. Зовнішня політика Японії в першу чергу спрямована на забезпечення національної безпеки і динамічного господарського прогресу, зокрема надійного доступу до джерел енергопостачання і сприятливих умов експорту японських товарів та капіталу. Національним інтересам Японії відповідає стабільна економічна і політична ситуація в регіоні і світі. Токіо підтримує мирні відносини з усіма державами, проте активно нарощує військовий потенціал, розраховуючи використати його виключно в разі виникнення у Східній Азії конфліктної ситуації, що становитиме безпосередню загрозу його національній безпеці. Проте головним інструментом зовнішньої політики Японії і надалі лишатимуться “несилові” важелі впливу в системі міжнародних відносин. Найважливішими компонентами “несилового” арсеналу Японії є її фінансовий і промисловий потенціал, величезні капітали за кордоном, можливість спрямовувати потужні потоки прямих та портфельних інвестицій у розвиток інших країн, маніпулювати наданням економічної допомоги, широкий доступ і стабільне становище на ринках готових та, що особливо важливо, високотехнологічних товарів тощо. В умовах поглиблення глобалізації Японія отримує додаткову можливість здійснювати економічний вплив на політичну поведінку інших держав у відповідності з власними національними інтересами.

Однак такий традиційний вимір японської зовнішньої політики сьогодні не відповідає не тільки тим реальним можливостям, що ними володіє Японія як потенційно провідний гравець глобальної системи міжнародних відносин, а й амбіціям держави. Прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе підкреслював, що він як перший національний лідер, народжений після Другої світової війни, цілком природно відстоює політику, яка не визначається “виключно каяттям із приводу власного мілітаристського минулого”. Політики правлячих партій Японії демонструють намір створити нову конституцію, що відповідатиме реаліям Японії XXI сторіччя, де можуть бути зняті окремі обмеження на так звані Сили самооборони та військові витрати держави. З іншого боку, японці з величезною тривогою спостерігають за тим, що відбувається в Північній Кореї, а за межами Японії виникає занепокоєння з приводу можливого повернення до японської національної політики першої половини XX сторіччя.

Нагадаємо, що з часів легендарного Дзімму-тенно – засновника японської держави – головну тезу державотворення становив лозунг хакко-ітті, що означає “вісім кутів – разом” (зібрати під дахом японської імператорської династії). Довоєнна японська прикладна геополітика обґрунтовувала експансію Японії, створивши концепції “Нового порядку в Східній Азії” (1938) та “Великої Східноазійської сфери співпроцвітання” (1940), проголошені як офіційна доктрина (“Політична географія і геополітика”, 2007).

Після війни ці теорії старої японської геополітики були дезавузовані. З відновленням економіки країни від середини 50-х років основою зовнішньополітичної доктрини Японії стала ідея про перевагу економічних інтересів над політичними (т.зв. “економічна дипломатія”) і приведення їх у відповідність до інтересів японських корпоративних угруповань (кейрецу).

На початку XXI ст. післявоєнна зовнішньополітична доктрина Японії зазнає певної трансформації. Безумовно, основою японської зовнішньої політики залишається зміцнення союзу Японії із США, а також відносин із сусідніми країнами, такими як Китай, Південна Корея, Росія та ін. Од-

нак привертає увагу поява не просто альтернативного вектора та нових інститутів зовнішньої політики Країни Вранішнього Сонця, а, зокрема, корегування ідеологічного підґрунтя участі Японії в міжнародних відносинах. “Дипломатія цінностей” та “Арка свободи і процвітання” – так японськи влучно та образно названі нові теми її зовнішньої політики. Втілювати ж свіжі ідеї в зовнішньополітичні реалії буде новий державний орган – Рада національної безпеки.

Нові інститути зовнішньої політики. У зв'язку з виникненням ядерної загрози з боку КНДР у японському уряді наприкінці 2006 року організовано цільову групу з питань оборони. Окрім цього, реалізується намір створити Раду національної безпеки за американським зразком. Цей орган буде консультувати прем'єра з питань безпеки і допомагати визначати тактичні орієнтири зовнішньої політики. Високопосадовці Японії вже працюють у цьому напрямку, обмірковуючи, як найефективніше координувати діяльність вже існуючих служб та міністерств, зокрема міністерства оборони та міністерства закордонних справ, та новоутвореної Ради національної безпеки. В Японії необхідним також стало створення розвідки на кшталт ЦРУ чи МІ-5 для боротьби з терористичною загрозою.

“Дипломатія цінностей”. “Дипломатія цінностей”, зі слів бувшого міністра закордонних справ **Тапо Асо** (2006 р.), – це дипломатія, яка надає великого значення таким загальнолюдським цінностям, як демократія, свобода, права людини, верховенство права, ринкова економіка. Це також і орієнтація на нові демократичні держави, котрі з'явилися у другій половині XX сторіччя по периметру континенту Азії. Ці країни формують своєрідну дугу – територіальний пояс, що, за задумом японських політиків, має стати зоною свободи і процвітання на Євразійському континенті. Японія бачить себе архітектором нової геополітичної структури, каталізатором економічного зростання та гарантом продовження конструктивних демократичних перетворень у зазначених країнах.

Як відомо, для утвердження демократії необхідно пройти шлях численних пошуків та накопичення досвіду. Немає жодної

країни у світі, де були б ідеально гарантовані права людини, свобода, демократія та верховенство права. Японія, якій і досі не пробачають її милітаристське минуле, відзначається великими досягненнями післявоєнної мирної політики. “Чи є у світі ще одна країна, де б існувала така структура, як Сили самооборони, яка протягом останніх 60 років жодного разу не вистрілила не лише артилерійського снаряда, а й кулі з рушниці? Останнім часом представники Сил самооборони наполегливо трудилися в Іраку та інших країнах світу. Я вважаю, що саме завдяки їм у світі кардинально змінилось уявлення про японця у військовій формі. Він більше не викликає страху, і тепер його сприймають як людину, що посміхається, як людину, яка стоїть поруч і разом долає труднощі”, – так емоційно у своїй промові на честь 48-ї річниці Інституту міжнародних відносин характеризував досягнення мирної демократичної зовнішньої політики Японії міністр закордонних справ Таро Асо.

“Арка свободи та процвітання”. Периферійні райони Євразійського континенту – це саме ті території, де з припиненням “холодної війни” і завершенням протистояння між Сходом і Заходом відбулись кардинальні зміни. Це група країн, які за формою розташування і нагадують дугу. Намір японських політиків полягає у створенні в цьому регіоні арки свободи і процвітання. Сюди відносяться країни Східної Європи, Середнього і Близького Сходу, Центральної Азії, Закавказзя, Південної, Південно-Східної та Східної Азії. Японські теоретики відносять до них також і Україну, столицю якої, Київ, бувший міністр закордонних справ Японії Таро Асо відвідав у 2005 р. і, за його власними словами, відчув, що це справді є велика держава.

Як бачимо, до згаданого регіону частково входять країни, котрі в класичній теорії Хелфрода Маккіндера складали “внутрішній півмісяць”, відіграючи роль щита для величезних просторів “хартленду” та об’єкта експансії з боку морських держав. Природно, що проблеми суверенності, демократії, прав людини, впровадження ринкових механізмів економічного розвитку для цих країн є надзвичайно актуальними. Для Японії поширення сфери впливу на весь зазначений регіон є апіорі важли-

вим геостратегічним завданням. Особливо якщо згадати, що до нього входять країни, які є важливими світовими постачальниками природних ресурсів. У скорегованій геополітичній стратегії Японії країни, що формують арку свободи і процвітання, рухаються шляхом, котрий названо “мир та щастя завдяки економічному процвітання та демократії”. В Японії підкреслюють, що це шлях, який пройшла Японія після війни і яким зараз із легкістю рухаються країни АСЕАН, обґрунтовуючи цим самим свою роль у процесі поширення ідеалів економічно розвиненого демократичного суспільства.

В офіційній заяві міністра закордонних справ Японії щодо згаданих вище країн відзначається: “Відтепер, в рамках “Арки свободи і процвітання”, яка простяглась від Північно-Східної Азії до Центральної Азії, Кавказу, Туреччини, Центральної та Східної Європи і аж до країн Балтії, Японія супроводжуватиме усі демократичні країни, які розпочали цей нескінченний марафон. Таким чином, кількість країн, у яких поважають свободу і демократію, ринкову економіку, верховенство права і права людини, буде весь час збільшуватись, так, як це відбувається із рифами, які перетворюються спочатку в острови і поступово стають гірськими хребтами”.

За словами Таро Асо, ідея підтримки демократичних перетворень у зазначених країнах не є кардинально новою. 10 років тому, у 1996 році, на саміті, що проводився в Ліоні, Японія виступила ініціатором програми, що мала назву “Партнерство заради демократичного розвитку” (PDD). Ця програма передбачає допомогу молодим демократичним державам у формуванні системи управління. В її рамках було надано допомогу у проведенні основної роботи в процесі державотворення, зокрема створення законодавчої та юридичної систем у країнах, які переживають нелегкий період на шляху впровадження демократії та ринкової економіки. Це такі країни, як Камбоджа, Лаос та В’єтнам (CLV), Монголія та Узбекистан. Ще одним прикладом, який свідчить про послідовність зовнішньої політики Японії, є той факт, що після закінчення “холодної війни” Японія надавала велику допомогу країнам Східної Європи. У січні 1990 року, під час свого візиту до

Берліна майже відразу після падіння Берлінської стіни, прем'єр-міністр Японії Тосікі Кайфу офіційно оголосив про надання фінансової допомоги Польщі та Угорщині. Крім того, в 1995 році, відразу після завершення конфлікту в Боснії та Герцеговині, Японія надала і цій країні фінансову допомогу. Але, безперечно, найяскравішим доказом реальності "дипломатії цінностей" та бажання побудувати "Арку свободи і процвітання" стала та допомога, яку надала Японія країнам АТР.

Отже, те, що сьогодні складає зміст оновленої зовнішньополітичної стратегії Японії, зовсім не є новим. Нині лише визначається статус і дається назва результатам дипломатії, яких досягнуто протягом останніх двох десятиліть. Саміт "Японія – країни CLV", зустріч міністрів закордонних справ Японії та країн CLV, Діалог "Центральна Азія + Японія", Діалог із країнами Вишеградської групи (V-4), до якої входять Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина, офіційні візити прем'єр-міністра та міністра закордонних справ Японії в країни Центральної Європи – ось ті конкретні кроки, з яких складається зміст оновленої зовнішньої політики Японії. Велике значення сьогодні має співпраця з тими країнами "арки", котрі вже мають дружні відносини з Японією. В Японії також вважають, що необхідно забезпечити стабільність країнам-членам організації ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан і Молдова) та "Співдружності демократичного вибору" (СДВ) (Україна, Грузія, Литва та Румунія), організації, метою створення якої в 2004 році стало не що інше, як закріплення демократичних принципів у регіоні, що простягся від Балтійського до Чорного і Каспійського морів, тобто саме на тій території, яку в Японії відносять до іміджу арки свободи і процвітання. Планується значно збільшити кількість японських дипломатичних представництв та чисельність японських дипломатів, особливо в країнах ГУАМ та в інших регіонах, де Японія не має достатніх дипломатичних функцій.

Зрозуміло, що для України нова зовнішньополітична стратегія Японії відкриває сприятливі можливості налагодження відносин із однією з найрозвинутіших держав світу, лідером у галузі новітніх

технологій, потужним світовим донором, інвестором та експортером товарів і послуг. Важливим для України аспектом має стати усвідомлення того факту, що японці виявляють готовність не тільки поділитися власним унікальним досвідом суспільного прогресу, а й надати конкретну допомогу з його імплементації. З метою сприяння поступу України до ринкової економіки та демократизації Японія надає Україні допомогу у таких сферах:

– Японія бере активну участь у багатосторонній співпраці з ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС, сприяючи забезпеченню високого рівня безпеки на українських атомних електростанціях, а також допомагаючи у вирішенні питань, пов'язаних із ядерним роззброєнням. Внесок Японії на банківський рахунок з ядерної безпеки та до Фонду "Укриття" є частиною цієї діяльності. Японія також продовжує двостороннє співробітництво з Україною, поставляючи медичне обладнання українським військовим госпіталям та беручи участь у реалізації проекту зі створення Державної системи обліку та контролю (SSAC) за ядерними матеріалами в Україні;

– З метою передачі професійного досвіду та ноу-хау Японія направляє до України своїх спеціалістів та запрошує представників українських державних структур для участі в навчальних програмах, організованих у Японії. Окрім цього, для підтримки розвитку людських ресурсів у приватному секторі японська сторона організовує семінари для молодих українських підприємців у Японському центрі в Києві з такої тематики: економіка, менеджмент бізнесу та персоналу тощо;

– Японія сприяє розвитку культурної діяльності в Україні, надаючи різноманітне обладнання установам культури, зокрема Національній філармонії України, українським театрам та музеям;

– Японська сторона також надає грантову допомогу для поліпшення умов у медичних установах України та для розвитку соціальної сфери;

– Японія забезпечує сприяння реалізації різноманітних проектів в Україні через спеціальні фонди, засновані за участі Японії у Світовому банку та інших міжнародних організаціях.

Загальний обсяг японської безвідплатної допомоги Україні вже становить 121,57 мільйона доларів США. Загальний обсяг кредитної допомоги уряду Японії Україні складає 200 мільйонів доларів США. Відповідно, згідно з офіційною заявою керівництва Японії стосовно механізмів реалізації політики розбудови “Арки свободи та процвітання”, Україна може розраховувати на збільшення обсягів допомоги, цільові проекти та інвестиції.

Південна Євразія:

погляд на реалії гео економічної ситуації

Величезні простори Євразійського континенту від країн Середземномор'я і Південно-Східної Європи до берегів Індійського і Тихого океанів ось уже понад два тисячоліття були і є ареною, на якій твориться сув'язь багатосторонніх відносин між країнами і народами на цій геополітичній дузі суцями. В цьому регіоні проживає $\frac{3}{5}$ населення Землі. Це надає особливої значущості не тільки демографічним, а й суспільно-економічним та політичним процесам, які відбуваються на цьому субконтиненті.

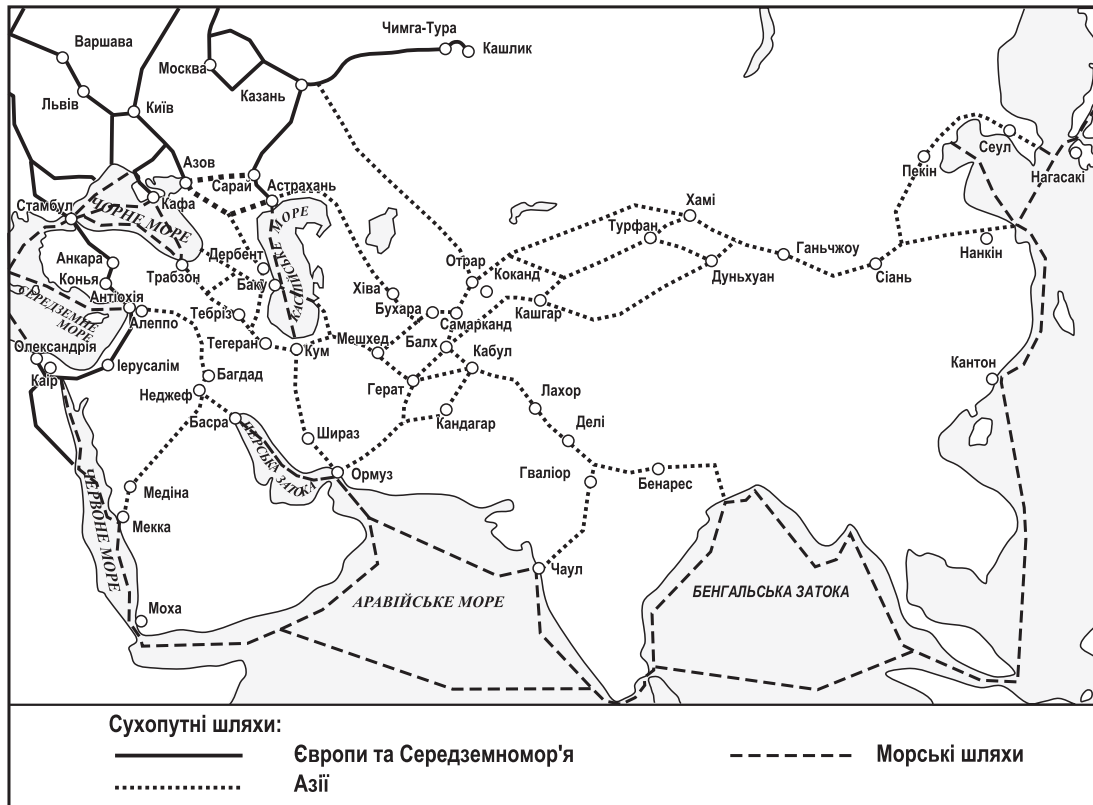
Протягом кількох тисячоліть неозорі простори Азії та Середземномор'я були колискою багатьох стародавніх цивілізацій. Народи, які населяли Месопотамію, Китай, Індію, Центральну Азію, задовго до нашої ери мали розвинуту на той час економіку, науку й культуру. В Азії склалися найдавніші цивілізації, в яких виникли перші відомі в історії державні утворення. Так, у межиріччі Тигру і Євфрату в Південно-Західній Азії, як і в долині Нілу в Африці, протягом III тисячоліття до н.е. склалися найдавніші осередки землеробства і культури, носії якої розвинулися у суспільства, що створили перші у світі держави. В той же далекий час, на рубежі III та II тисячоліть до н.е., аналогічний осередок культури і державності виник на сході Азії в долині р. Хуанхе. Знання і навички з Месопотамії та Єгипту поширилися по всіх заселених землях вздовж берегів Середземного моря, долинами так званого Благодатного Півмісяця регіону Середнього Сходу і далі до Інду та Гангу. На сході ж Азії численні державні утворення, що виникли на рівнині між Хуанхе і Янцзи, зрештою склалися у Китайську

імперію, державу-цивілізацію, культурний вплив якої поширювався на Центральну Азію, Корею, Японію та південь материка.

Довгий час господарські зв'язки у Старому світі здійснювалися тільки між сусідніми історико-географічними регіонами. Європейські купці були добре обізнані про країни Середземномор'я, Південно-Східної Європи, Близького Сходу, але Африка південніше Сахари і навіть Центральна Азія та Індія виглядали дуже далекими. Водночас Індія мала постійні контакти з Центральною Азією, Персією, арабським світом, а Китай чинив великий культурний вплив на сусідні країни Східної Азії, з Японією включно, і торував шлях на захід – у Центральну Азію.

В середні віки комунікації Євразії на решті з'єднали всі регіони континенту. Зв'язки в південній частині Азії підтримувались переважно морськими шляхами зусиллями арабських, китайських, малайських мореплавців. Із Китаю, островів Малайського архіпелагу, Індії торгіві кораблі йшли або в Персидську затоку до Хормуза та Баери, або в Червоне море. Від Баери шляхи йшли до Алеппо (Халеба) та Антіохії і далі – на Стамбул. Шлях через Червоне море закінчувався в долині Нілу або в Александрії.

Ще одна мережа шляхів віддавна існувала на просторах Євразійського степу. Долаючи важкі степові дороги, піски пустель, високогірні перевали, так звані Шовковим шляхом (фактично – мережею шляхів широтного напрямку) рухалися каравани. На Сході Шовковий шлях починався під захистом Великої китайської стіни, далі – обабіч пустелі Такла-Макан виходив на перевали Тянь-Шаню і Паміру і, долаючи їх, йшов до основних торгових міст Центральної Азії – Самарканда, Бухари, Педжикента, Балха. Вже звідси, через пустелю Каракум або Іранське нагір'я, він проходив далі – або північним берегом Каспійського моря до Причорноморських степів і Криму, або на південь через Персію та арабські країни до берегів Середземного або Чорного моря. Для Південно-Східної Європи (а відтак – для українських земель) особливо важливе значення на цих шляхах мали Азов і Кафа (тепер Феодо-

Мал. 1. Найважливіші історичні шляхи Азії.

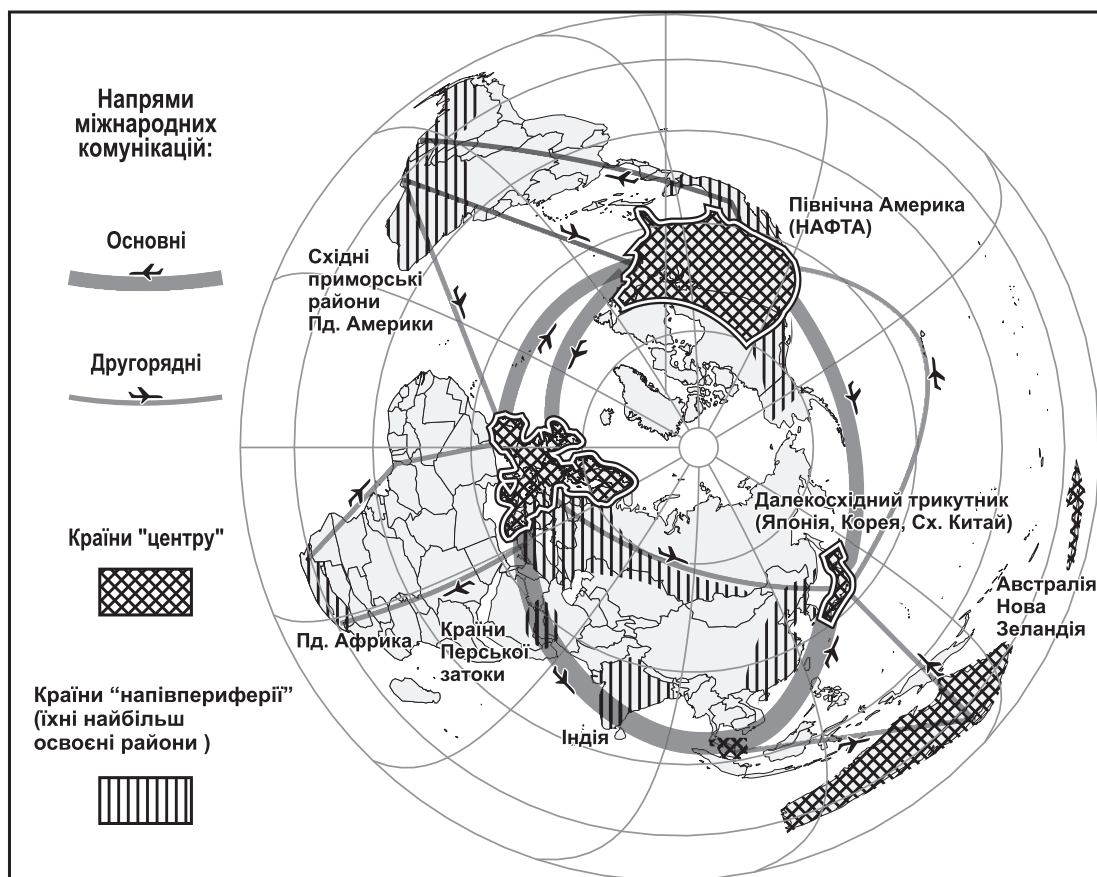
сія) на півночі і Трабзон на півдні Чорного моря (мал. 1).

Протягом XIX–XX ст. боротьба великих імперій за поділ сфер впливу призвела до перетворення багатьох територій Центральної Азії і Близького Сходу в залежні території Росії, Великобританії, довгий час Туреччини та ін. Вирішальним у цьому колоніальному процесі було утвердження Росії (а по тім і СРСР) у Центральній Азії, що порушило багатотисячолітні історичні господарські зв'язки у Євразії. Тільки після розвалу системи колоніальних володінь в Азії та розпаду СРСР виникла нова геополітична ситуація, за якої стали складатися умови і можливості відродження економічного потенціалу та активізації інтеграційних процесів між історико-географічними регіонами широтної Євразійської геополітичної осі.

На рубежі II і III тисячоліть потужний інтелектуальний, людський і ресурсний потенціал Азії знову відроджується. Основні можливості розвитку – використання величезних трудових ресурсів, елітна частина яких володіє високим рівнем освіти і наукової підготовки. Країни регіону мають багатий набір можливостей розви-

тку. Це величезні природні ресурси, що становлять понад $\frac{1}{2}$ світових. У регіоні видобувається $\frac{2}{5}$ нафти, $\frac{1}{2}$ вугілля світу, багато руд кольорових металів, особливо олова, свинцю, цинку, хрому, сурми, вольфраму, рідкісноземельних і радіоактивних матеріалів, є великі запаси залізних руд та гірничо-хімічної сировини. За гідроенергетичним потенціалом регіону належить перше місце у світі. Значні природні можливості для розвитку сільського господарства – зокрема, багато тепла (у південній частині континенту переважно субтропічний, тропічний та субекваторіальний клімат), великі площі рівнин та оазисів, де тисячоліттями ведеться землеробство, багаті джерела води – дають змогу збирати тут майже $\frac{1}{2}$ зернових світу (зокрема – $\frac{9}{10}$ рису), $\frac{2}{3}$ – овочів, $\frac{3}{5}$ – бавовни, $\frac{9}{10}$ – чаю та натурального каучуку, майже весь джут, давати $\frac{2}{5}$ світового виробництва м'яса. Як бачимо, ресурсні можливості Азії співмірні з кількістю її населення. Але, за винятком окремих країн, регіон в цілому все ще відстає в індустріальному розвитку.

За рівнем економічного розвитку в Азії репрезентовані всі типи країн. Країною

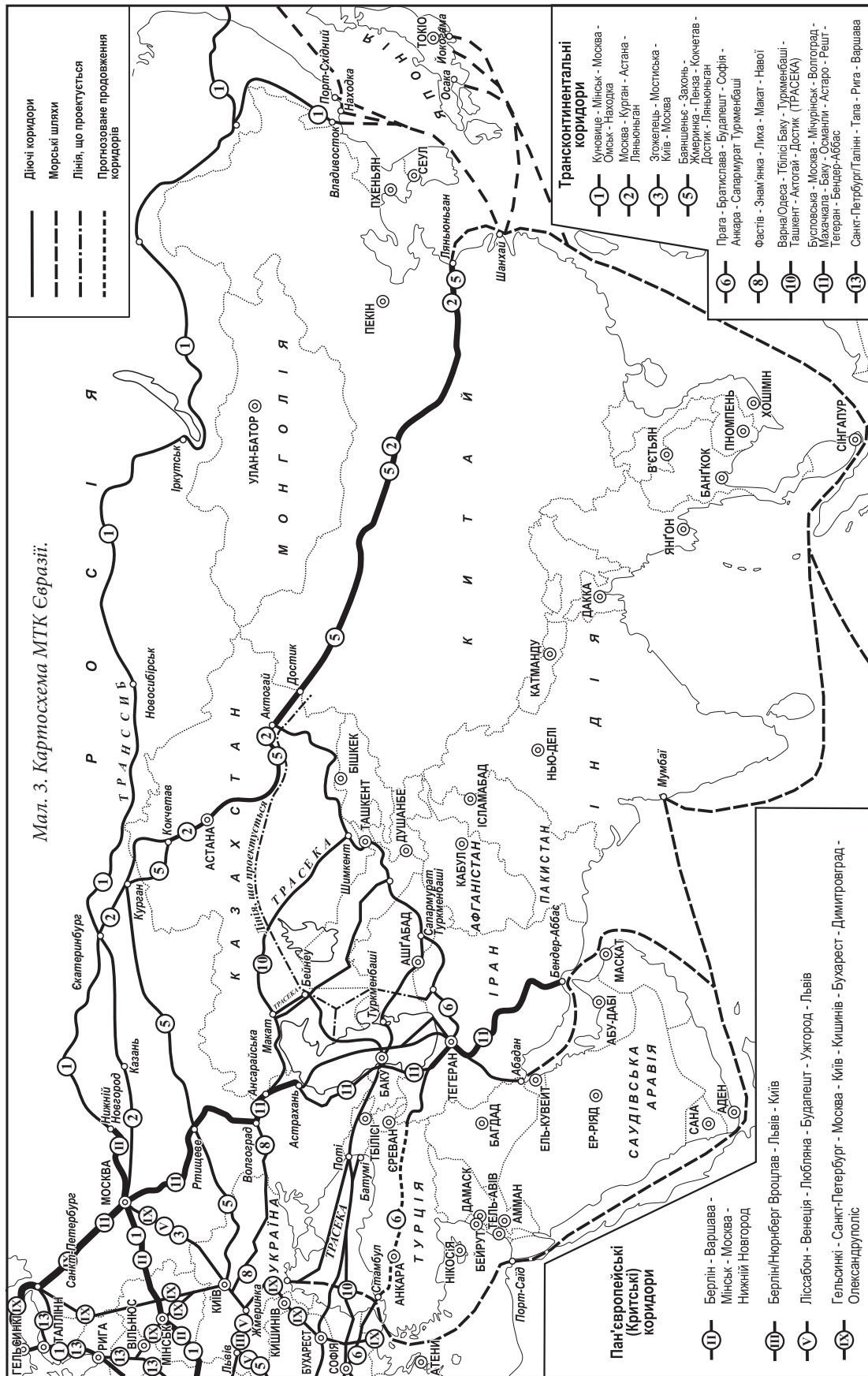

Мал. 2. Геопросторовий каркас світового господарства.

розвинутої економіки вже декілька десятиліть є Японія. Але нині на такий імідж претендують щонайменше Республіка Корея і Тайвань. Разом вищезазначені країни складають т.зв. «далекосхідний трикутник», який є водночас і одним зі складових тріади «центру» світосистеми, і «ядром» Азіатсько-Тихоокеанського регіону. «Напівпериферією» цього ядра стали промислово розвиненні приморські райони Китаю (включаючи Сянган), Сінгапур, країни «нової індустріальної хвилі» – Малайзія, Таїланд, Індонезія. Новим індустріальним феноменом постає Індія. Ще один осередок «напівпериферії» складають нафтовидобувні країни Перської затоки. Індустріально-аграрною країною стала Туреччина. Інші держави є типовими країнами, що розвиваються.

В наш час у широтному поясі середньої та південної частин материка Євразія, в якому свого часу виникло декілька осередків стародавніх цивілізацій, склались або формуються декілька полів зосередження економічного потенціалу і розвитку інтеграційних утворень. На заході утвори-

лось потужне європейське інтеграційне поле, ядро якого – Європейський Союз (ЄС) – розташоване в Західній Європі, а з ним активно взаємодіють країни Середземномор'я, Центральної і Східної Європи (в т.ч. Україна). На частку цього ядра припадає понад $\frac{1}{4}$ ВВП світу. На сході материка Японія, Китай та інші країни «Далекосхідного трикутника» формують основне інтеграційне ядро Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР). На них вже припадає понад $\frac{1}{5}$ світового ВВП (в т.ч. майже половина – на Японію). Ці два потужні полюси росту сучасної світосистеми мають міцні економічні зв'язки і надійні комунікації з Північно-Американським полюсом економічного зростання на чолі із США. Тим самим на окраїнах континенту утворились, відповідно, Євро-Атлантичний та Азійсько-Тихоокеанський напрями взаємодії у трикутнику Західна Європа – Англо-Америка – ядро АТР (Японія та ін.), який складає основу просторово-економічного каркаса територіальної організації світового господарства (мал. 2).

На фоні вищезазначеного світогосподарського процесу занепад, дезінтегрованість, маргінальність зовнішньоекономічних відносин між країнами і регіонами Євро-Азійського напрямку (Близький і Середній Схід та Центральна Азія – Південна Азія – Південносхідна Азія – Східна Азія) виглядають історичним анахронізмом. Згадаймо, що саме взаємодія між стародавніми осередками культури і цивілізації, яка стала можливою при подоланні простору, сил природи та злої волі людей на історичних шляхах Євразії, багато дала для розвитку сучасних цивілізацій. Проте в сучасній геополітичній ситуації також складаються можливості формування полів економічної і політичної взаємодії [Яценко 1998].

Широтний геополітичний пояс Євразії, про який іде мова (і якому японські політики надають іміджу “Арки свободи і процвітання”), має доволі багатий набір факторів і можливостей економічного розвитку. Перелік пріоритетних напрямів господарської діяльності, певна річ, виглядає дещо відмінно в країнах Причорномор’я, Прикаспію, Перської затоки, Південної, Південно-Східної та Східної Азії. Однак лише побіжний погляд на перелік можливих проектів і програм транс’євразійського характеру виглядає досить солідно. Це, наприклад:

– розвиток нових транспортно-логістичних систем для забезпечення міжрегіональних зв’язків (особливо у здійсненні залізничних та авіаційних перевозок) (мал. 3);

– освоєння нових паливно-енергетичних баз світового значення;

– створення нової інфраструктури транспортування енергоносіїв (нафти, газу) з регіонів Азії як у європейському, так і в тихоокеанському напрямках;

– реалізація нових можливостей міжнародної економічної кооперації та диверсифікації розміщення складальних підприємств, особливо в галузях високих технологій;

– гідромеліоративне будівництво і модернізація регіональних агропромислових комплексів;

– розгортання трансконтинентальних ліній електронного зв’язку (в т.ч. космічного зв’язку) та інформаційних систем;

– освоєння трансазійських туристських маршрутів (з відповідним розвитком готельного господарства) через історичні центри і регіони стародавніх цивілізацій.

Реалізація подібних програм, безумовно, пов’язана з активізацією “дипломатії цінностей” – підтримкою демократії, свободи, прав людини, верховенства права, ринкової економіки в державах основної геополітичної осі Євразії.

ЛІТЕРАТУРА

Політична географія і геополітика / За ред. Б.П. Яценка. Київ, 2007.

Ткачук Л.М. Азіатсько-Тихоокеанський регіон у контексті глобалізаційних процесів у світовій економіці // **Світове господарство в умовах глобалізації**: Монографія / За ред. Я.Б. Олійника, Б.П. Яценка, В.К. Бабарицької. Київ, 2004.

Яценко Б. Проблеми транс’євразійських економічних відносин: новий “Шовковий шлях” // **Близькосхідний кур’єр**. Київ, 1998.

<http://www.ua.emb-japan.go.jp> Офіційний сайт посольства Японії в Україні. Виступ міністра закордонних справ Таро Асо на семінарі Інституту міжнародних питань Японії “Арка свободи і процвітання – розширення горизонтів зовнішньої політики Японії” (30 листопада 2006 року).

<http://www.mofa.go.jp/> Офіційний сайт міністерства закордонних справ Японії. Value Oriented Diplomacy and Strive to Form the “Arc of Freedom and Prosperity”.